

**Zeitschrift:** Annalas da la Societad Retorumantscha  
**Herausgeber:** Societad Retorumantscha  
**Band:** 40 (1926)

**Artikel:** Il tierm s. Gieri 1714  
**Autor:** [s.n.]  
**DOI:** <https://doi.org/10.5169/seals-197946>

### **Nutzungsbedingungen**

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

### **Conditions d'utilisation**

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

### **Terms of use**

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

**Download PDF:** 02.04.2025

**ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>**

quei giuven. Davos dies han il caupresident, il probst Salis, Capol ed auters „Franzos“ scret a Du Luc, el deigi mo buca ademplier quei giavisch\*). El ei restaus en perschunia tochen 1717.

### 7. Il tierm s. Gieri 1714.

La partida franzosa, che haveva aschia terrau il menader dils „Imperials“ u „Austriacs“, ha ussa buca ditg gudiu ils fretgs de quella victoria, e per *Capol* ei quei stau la davosa gada, ch'el ha triumfau alla testa della Ligia grischa. Dapi la curdada de Sgier haveva el manischau suenter gust en la Ligia grischa, ussa sepreparava in dils ses, de sia atgna partida, de far ina fin a sia predominanza, per iu sez cumandar las fiastas en ina semiglionta maniera. Quei um era *Gion Ludovic de Castelberg a Mustér*. Naturalmein han liungs e grevs combats giu liuc, e quels han menau tier *ina nova formaziun dellas partidas en Surselva*. La veglia partida franzosa ei sedividida. Quei svilup cun tuts rizraz accompignonts, ha entschiet immediat suenter la dertgira nauscha sur Massner. En quella eran Capol e Castelberg aunc sesì ensemen, per far il sgarscheivel truament sur igl adversari politic. Cuort sissu entscheiva il combat denter els sez.

Ella Svizzer fuva l'uiara dil Toggenburg rutt'ora, e ton ils catolics sco ils protestants dils cantuns svizzers speravan sin igl agid de lur confessiun el Grischun. La pluralitad ellas treis Ligias haveva concludiu, ded ira en agid als protestants, ed en la Ligia grischa era la situaziun fetg critica. Ei sepreparava ina uiara burgheisa denter las confessiuns. Capol, che temeva la fin de sia ferma posiziun alla testa de tuts protestants e plirs cumins catolics (Lumnezia, la Cadi ed Uors), luvrava per la neutralitad, ed en quei senn ei la decisiun en la Ligia sura era curdada. Mo gl'uestg de Federspiel cun siu nevs e „Hofmeister“ Gion de Vincenz e Gion Ludovic de Castelberg a Mustér e gl'avat de Funs giavischavan de s'unir culs Uranes e menar la Surselva catolica ell'uiara. *Landrichter Adalbert de Turre* era adina staus in um de pasch; siu nevs *Caspar Deodat*, il feagl dil Landrichter Caspar, mava las medemas vias, ed omisdus sustenevan perquei il pertratg de neutralitad e mavan en quella ed en autras damondas cun *Capol*. Quella posiziun ha spartiu ils Latours da Castelberg e da Vincenz, ed era dagl avat. Naturalmein han era aspiraziuns

\*) Brevs de Merveileux da 1709—1712.

personalas giu gronda impurtonza. Caspar Deodat stava en ses megliers onns (1677—1750). El haveva fatg ses studis a Paris\*). El era 1708, sustenius da Castelberg encunter Buol, vegnius mistral e dapi quei onn staus deputau della Cadi el congress della Ligia ed ella dieta generala. El era in um ruasseivel e sedistingueva leu surtut sco versau giurist, e cura ch'ei setractava de complimentar ils ambassadurs ni diplomats, vegneva Deodat en consideraziun. 1712 fuva el puspei mistral, pia gest el temps, ch'ei setractava dil combat confessional en Svizzeria. Sil tiern s. Gieri 1714 aspirava Caspar Deodat sin la dignitad de Landrichter. Siu rival era *Gion Ludovic de Castelberg*. Quel era 1707 daventaus scarvon della Ligia grischa e haveva sco siu antecessur de Rungs surviu alla Frontscha, era sco derschader sur Massner. 1712 pren el sia nova posiziun encunter Capol; el batta cun siu aug, il plevon de Trun, encunter ils engaschaments per Holland e per l'uiara da vart dils catolics en Svizzeria. Per il tiern s. Gieri a Trun sepreparava in ferm combat. Deodat Latour haveva gia igl onn avon silla dieta a Tavau cumprau ina part dellas vuschs. Capol haveva fatg tuts sforzs ad Uors, sinaquei ch'il cumin instrueschi mistral Wecker de votar per Latour, e quei era daventau. La partida Capol-Latour pareva segira della victoria. Mo Landrichter Federspiel, il frar digl uestg, che presideva il congress per l'elecziun, ha en la damonda dell'admissiun dils deputai de Mesauc\*\*) tenu la dira per igl avantatg de sia partida,

\*) La Frontscha pagava lu stipendis u subvenziuns, per schar studegiar ils giuvens, surtut ils fegls de politichers, a Paris, e cheutras rabitschavan ils retgs de Frontscha nos umens en giuvens onns en dependenza spirtala e politica.

\*\*) Sur las vuschs de Mesauc e Calanca regeva dispeta: Mesauc haveva surpassau igl uorden dellas portas (transport de rauba), e la Ligia sura pretendeva, che Mesauc stoppi ademplir las condiziuns della sentenza confirmada, era dallas autras duas Ligias, avon ch'il deputau (a Marca) sappi seser el congress a Trun. Bartolomeo Romagnolo da Roveredo era per il congress della Ligias a Tavau buca vegnius admess, perquei ch'el haveva sco mistral (partida dils fratists) buca exequiu in conclus dil congress, de relaschar ils caputschiners. Filippo Rigola era 1713 a Trun buca vegnius admess tier il congress, essend ch'el possedeava mo da duas vischnaucas competenza ed instrucziun. La partida Capol vuleva buca tolerar quels deputai e pretendeva, che Peter Bono (enstagl de Romagnolo), il pretist, seigi elegius ed instruius da siu cumin tenor fuormas legalas, ed aschia era Caspar Rigeon per Calanca (Rigola). Capol haveva scret a quei Rigeon, de vegnir sin ses cuosts a Trun. Las tschentadas de Mesauc e Calanca eran stadas fetg turbulentas (fratists e pretists); las partidas dils caputschiners e dils prers stavan nauscha-mein ina encunter l'otra. Latour haveva perquei proponiu de referer l'elecziun dil Landrichter, entochen che las elecziuns de Mesauc e Calanca seigien examinadas u daventadas en fuorma legala. Senza las vuschs de

e Capol, cartend de saver impedir l'elecziun quei di, ei pia s'absentaus cun sia partida e seretratgs vi sin Cadruvi. Leu ha la partida teniu cussegl. Landrichter Federspiel ha tarmess il scarvon Blumenthal tier la partida Capol ad envidar ella tier l'elecziun. Refusond quella de comparer, ha Federspiel declarau: l'elecziun ei destinada sin oz, e nus figein ella, e cun 13 vuschs (senza Mesauc e Wecker) ei *Gion Ludovic de Castelberg daventaus Landrichter e Blumenthal* cun 13 vuschs scarvon della Ligia. Ussa han era Latour e Lombriser bandunau la sessiun. Suenter miezdi ei la partida Latour seradunada en casa de Lombriser ed ha elegiu (cun 14 vuschs) *Deodat de Latour sco Landrichter e Gudegn de Castelberg de Glion* sco scarvon della Ligia.

La partida Latour, che Capol menava cun pli e pli gronda pissiun, era seconstituída e seseva sco congress ella casa de Luregn Lombriser. Castelberg haveva acquistau il sigil ed il protocol ord ils mauns dil Landrichter Federspiel, ha lu era duvrau la forza encunter Latour, ei sepatrunaus de sia persuna ed ha mess el a ferm el „Hof“ a Trun. Castelberg ei sin quei aunc seviults tier il magistrat e las vischnaucas della Cadi ed ha admoniu tuts, de buca renconuscher Deodat de Latour sco cauderschader. Era las vischnaucas ein sebessas en duas partidas, e tscheu e leu ha ei dau sbarradas e patengadas sanguinusas, tut per la damonda: tgi ei legalmein elegius sco cauderschader u Landrichter. Essend ch'ei setractava dalla victoria della *partida imperiala*, sche haveva igl ambassadur austriac gia all'entschatta priu ferma part per Castelberg ed era silsuenter sedeclarau aviantamein en „num dil

---

Mesauc fuss Castelberg buca vegnius elegius. Federspiel, il Landrichter cass, ha refusau de discussionar quella damonda. Sin quei ei Capol s'alzaus ed ha cun sia partida bandunau la sala dil «Hof» a Trun, cun el Gilli Caduff de Luvén, mistral Giacun de Casut de Glion, scarvon Balthasar de Casut, podestad Christoffel Schorsch, Gion Simmen, mistral U. Fachin, vicari Rosenroll, Christian Hunger de Tschappina e Johan Sutter (13 vuschs). Wecker, ch'era instruius encunter siu pareri de votar per Latour, ei restaus ella sessiun. Aschia disponeva la partida Latour atgnamein sur 14 vuschs. Leutier quintava ella aunc statthalter Duitg Cabialaveta, che remplazzava Latour, che saveva sco candidad buca votar e statthalter Luregn Lombriser (16). La partida Castelberg (avat, Greuth, statthalter Schuler, Melchior Jennin, barun Gion Heinrich de Mont, mistral Marti de Mont, statthalter Gion Giacun Camenisch, podestad Pieder Willi, Melcher Alig, podestad Gion de Cabalzar, Wolfgang Soler, Anton Cleopat e Gieri Vieli de Val (13 vuschs) ed ils treis de Mesauc, ch'ins quintava vitier, figevan 16 vuschs. Leutier scheva ella, en quei cass de paritad dellas vuschs hagi il Landrichter cass (Federspiel) la decisiun. Capol ed ils ses schevan, ei seigien cun 16 vuschs la pluralitad e Federspiel hagi nuot de decider en quei cass.

Kaiser“ per el, e gl'avat Adalbert de Funs, ch'era pli bauld staus inclinaus per la Frontscha e sia partida, haveva aschizun dau 50 talers, per pagar ils electurs de Castelberg. Suentar talas manipulaziuns ha Latour ils 8 de zercladur desistiu dalla dignitad en favur de Castelberg ed empermess, de buca agir pli ni direct ni indirect en quella damonda. Ils adherents de Latour, surtut Capol, sentevan ch'ei mava sin vet'e mort della partida franzosa. Ei sedumandava, tgi vegni a tener il domini ella Ligia grischa. Perquei ha la partida Capol buca renconuschiu la demissiun de Deodat de Latour e menau vinavon il combat. Naturalmein ha ussa Capol dirigi la caussa; per el haveva quella damonda la pli gronda impurtonza, primo sco cau della partida, secundo temeava el per sia atgna muntada e finalmein la perdita dils cumins catolics en sia partida.

Era las duas autras Ligias han stuiu prender posiziun en quella damonda. Ellas han l'entschatta refusau de retscheiver in ni l'auter dils pretendents en la sessiun dils caus, ni il congress pign. Suentar liunga dispeta avon las Ligias ha ei dau ina mediaziun, ed entras quella ei Castelberg vegnius renconoschiu sco Landrichter. Deodat de Latour ha bandunau la tiara ed ha ils onns suondonts surviu sco secretari d'igl'ambassadur franzos a Solothurn. Siu aug Adalbert haveva vuliu far plaz ad el en l'acquistiun della dignitad ed era seretratgs ord las fitschentas. El ei silsuentar returnaus els uffecis sco deputau silla dieta, ed ils „Austriacs“ han schau el en bien ruaus; el gudeva memia gronda quida e stema, ch'ins havessi astgau tucrar el. *Per la partida franzosa era il tierm s. Gieri staus ina terrada cumpleta.* La sventira della Frontscha viera la fin della davosa campagna e la pasch ded Utrecht de 1713 eran per part era sefatgas valer sil tierm s. Gieri. La raschun capitala era tutina l'ambiziun de Castelberg, dasperas il contrast della duas confessiuns, e buca pauc mava il combat encunter Capol personalmein. *Era per Capol juva il tierm s. Gieri 1714 staus la fin de sia carriera politica.* Avat, uestg ed Austria havevan daditg combattiu el e concludiu sia fin. Aschia ha el in onn pli tard era stuiu suttacumber als adversaris. Quels han pagau las vuschs talmein, che Capol era suenter surstaus, mo el scheva, sch'ei havessi sminau, che mintga deputau havessi retschiert 32 luisdors per sia vusch al Landrichter, sche fussi el buca vegnius suten. Ses buns onns eran vargai.